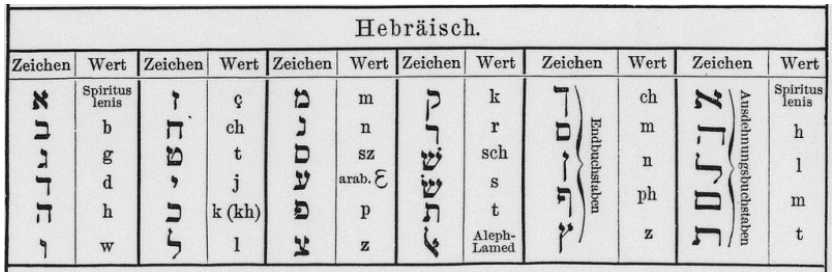
Powszechnie uważa się, że Żydzi posługują się językiem hebrajskim lub po prostu żydowskim, zwanym jidysz. Jednak to nie jest takie oczywiste, podobnie jak nie jest oczywiste np. Kto jest Żydem. W starożytnych czasach, na terenach dzisiejszego Izraela mieszkały różne plemiona, używające różnych języków. Rozpowszechnił się wśród nich z czasem język aramejski. Do zapisu używano jednak z czasem alfabetu fenickiego, jako doskonalszego niż dawniej używane pismo klinowe. Język aramejski rozpowszechnił się dzięki podbojom asyryjskim, a następnie perskim. Język hebrajski był wtedy językiem używanym przez Żydów w liturgii. Również pierwsi chrześcijanie posługiwali się w mowie i piśmie językiem aramejskim. Wiele słów w językach: aramejskim hebrajskim i arabskim czy syryjskim, ma zbliżone brzmienie i pisownię. Np. “Pokój” = szalom , salam; “syn” = ben, ibn, bar; “jeden” = ehad, waehid, had.

Mamy, więc w hebrajskim powszechnie używane ben = syn, ale tenże syn ma w młodości swoje święto zwane z aramejska Bar Micwa (Syn Przykazania).

Niektóre teksty i modlitwy hebrajskie zapisano, więc w języku aramejskim i tak już do dziś pozostało. Pochodzący z fenickiego alfabet aramejski został udoskonalony na potrzeby liturgicznego języka Izraelitów i zamienił się w alfabet hebrajski. Ze względu na łatwość pisania, bardzo długo używano liter w wersji zwanej “alfabet kwadratowy”, gdyż wiele jego znaków miało ogólny zarys zbliżony do kwadratu – tak jak to widzimy poniżej, w tabelce pochodzącej z niemieckiej encyklopedii Meyers-Brockhaus, z końca XIX wieku.

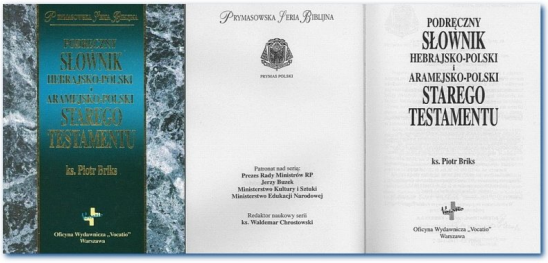

Hebräisch.											
Zeichen	Wert	Zeichen	Wert	Zeichen	Wert	Zeichen	Wert	Zeichen	Wert	Zeichen	Wert
א	Spiritus lenis	ג	ç	מ	m	ר	k	ך ם ן ף ץ (Endbuchstaben)	ch	ז ל ע (Anslehnungsbuchstaben)	Spiritus lenis
ב	b	ך	ch	נ	n	ש	r		m		h
ג	g	ד	t	ס	sz	ת	sch		n		l
ד	d	ה	j	ע	arab. ع	כ	s		ph		m
ה	h	ו	k (kh)	פ	p	ל	t		z		t
ו	w	ז	l	צ	z	ק	Aleph-Lamed				

Jak tu łatwo zauważymy, alfabet hebrajski nie posiada praktycznie samogłosek – jest alfabetem spółgłoskowym. Kilka z nich w określonych sytuacjach spełnia funkcje samogłosek, ale należy dobrze znać język hebrajski, aby to rozumieć i umieć stosować. Dlatego też czytanie tekstów hebrajskich stwarza wielkie trudności, jeśli nasz zasób słów tegoż języka jest niewielki, bo właśnie często nie wiemy jakich samogłosek w danym wyrazie brakuje. Dlatego też współcześnie, np. w poszukiwaniach genealogicznych mamy problemy z różną pisownią tego

samego nazwiska w transliteracji. Mniej problemu jest z zapisem imion, bo łatwiej nam zrozumieć, że chodzi o to samo imię, tylko inaczej zapisane np.: Jacob, Jaakov, Jakub czy Samuel, Szmul, Szmol… Aby łatwiej było posługiwać się hebrajskim zapisem, z czasem stworzono cały system dodatkowych kropek i kresek (tzw. punktacja) dodawanych do różnych liter, przekształcając dane spółgłoski w odpowiednie samogłoski. Jednak współcześnie drukuje się nadal bardzo wiele tekstów hebrajskich bez tego ułatwienia – np. gazety w Izraelu.

Dla na prawdę religijnego człowieka, czytanie tekstów biblijnych i modlitw w językach współczesnych to profanacja. Dlatego też powstały słowniki biblijne języka hebrajskiego i aramejskiego. Poniżej widzimy przykład takiego słownika opracowanego przez księdza Piotra Briksa dla osób, które chcą poznać tzw. Stary Testament w wersji oryginalnej, aramejskiej lub hebrajskiej.

Oczywiście od wielu lat mamy już słowniki hebrajskie Aleksandra Klugmana, ale są to słowniki hebrajszczyzny potocznej, współczesnej dla turystów wyjeżdżających do Izraela. Natomiast do czytania hebrajskiej Tory i modlitewników niezbędne są słowniki języka biblijnego i słownik wcześniej opisany, się do nich właśnie zalicza.

W zapisie hebrajskim nie ma cyfr do zapisywania wartości liczbowych, więc używa się do teko liter,według ich kolejności w alfabecie. I tak wartość liczbowa znaku “Alef” to 1, znaku “Bejt” to 2 itd. Jednak współcześnie, dla ułatwienia powszechnie używa się też cyfr arabskich, podobnie jak w innych językach i krajach.

Żydzi zmuszeni do rozproszenia się po innych krajach zabrali ze sobą swoje święte księgi religijne w postaci zwojów zapisanych w języku hebrajskim. Jednak dłuższe przebywanie wśród innych narodów, i konieczność używania na co dzień miejscowych języków, wywarła wpływ również na dalsze posługiwanie się językiem hebrajskim. I tak Żydzi zamieszkujący Hiszpanię

posługując się jednocześnie językiem hebrajskim i hiszpańskim, stworzyli na swój własny użytek swoistą gwarę hiszpańsko - hebrajską zwaną “Ladino”. Rozwinęła się ona w rzeczywiście odrębny język, po wygnaniu Żydów w XV z Hiszpanii i Portugalii. Ci, którym udało się wtedy ujść z życiem przed chrześcijańskimi prześladowaniami, osiedli w innych krajach Europy Zachodniej i nadal używali języka hiszpańskiego z domieszką słów hebrajskich. Teksty zapisywano początkowo w alfabecie hebrajskim, ale później również w łacińskim. Owi Żydzi pochodzenia hiszpańsko - portugalskiego, zwani Sefardyjczykami, nadal posługują się swoim Ladino. Również w Izraelu, gdzie stanowią mniejszość, mają istotny wpływ np. na współczesną wymowę w jęz. hebrajskim, a nawet na życie społeczno-polityczne.

Analogicznie Żydzi, którym przyszło zamieszkać na terenie Niemiec i krajów położonych na wschód od Niemiec , z czasem stworzyli niemiecką odmianę żydowskiego języka zwaną “Jidysz”. Język ten powstał z mieszaniny języka starogermańskiego i słów hebrajskich, zapisywany jest alfabetem hebrajskim, a w wymowie trochę przypomina “zmiękczoną niemczyznę”. Żydzi niemieccy powszechnie nazywani są Aszkenazim / Aszkenazyjczycy. Z czasem społeczność aszkenazyjska bardzo się rozrosła i stanowiła wielomilionowy naród zamieszkujący głównie Cesarstwo Rosyjskie, w liczbie ponad pięć milionów Żydów. W Cesarstwie Austro - Węgierskim było dwa miliony Żydów, a w Niemieckim tylko pół miliona. Natomiast w USA ponad 1 milion 100 tysięcy Żydów. Wówczas, na początku XX wieku, żyło łącznie prawie 10.600.000 Żydów na całym świecie.
Tak więc, większość Żydów to byli aszkenazyjczycy, którzy posługiwali się językiem jidysz. Był to okres odradzania się świadomości narodowej różnych mniejszości zamieszkujących wyżej wymienione cesarstwa europejskie. Żydzi również przypomnieli sobie o swoim pochodzeniu z Palestyny i o tym, że przodkowie mieszkali tam kiedyś we własnym, wolnym kraju,zwanym krajem Izraela. Pojawił się, więc problem jaki język powinien być właściwym językiem narodowym Żydów. Wielu działaczy żydowskich uważało, że oczywiście powinien być to jidysz, który się wówczas wspaniale rozwijał i upowszechniał. Jednak kilkadziesiąt lat później Żydzi aszkenazyjscy zostali w Europie prawie całkowicie wymordowani przez Niemców. Nowy odrodzony kraj Żydów przyjął jeżyk hebrajski, jako obowiązujący język narodowy kraju Izrael.
Białystok w połowie XIX wieku to było bardzo żydowskie miasto. Pierwsi znani z dokumentów Żydzi mieszkali tam już w połowie XVII wieku. Ale 200 lat później, w roku 1856, na ogólną liczbę 13.748 mieszkańców, było 9.547 Żydów. Rozwijał się bujnie handel i przemysł tekstylny. W roku 1859, w skromnym domu żydowskiego nauczyciela języków obcych – Zamenhofa, urodził się chłopiec, któremu dano imiona Ludwik Lazar (Eliezer Lewi Samenhof). W późniejszych latach, w domu Zamenhofów urodziło się jeszcze dziewięcioro dzieci.

